

СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА СРБИЈЕ У XXI ВЕКУ



# КУЛТУРА

## ОСНОВА ДРЖАВНОГ И НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

---

ЗБОРНИК РАДОВА СА СКУПА  
ОДРЖАНОГ 24. И 25. XI 2016. У СРПСКОЈ АКАДЕМИЈИ НАУКА И УМЕТНОСТИ



СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ, ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

За разлику од претходних скупова у оквиру циклуса „Стратешки правци развоја Србије у XXI веку“ који су били посвећени образовању и науци, скуп о култури представљао је посебан изазов јер је сам појам културе у великој мери флуидан, без јасно омеђених граница. Стога је овај скуп тематски био ограничен на питања културе као основе државног и националног идентитета. Упркос оваквом тематском сужавању, радови саопштени на скупу и објављени у овом зборнику представљају тек наговештаје дубине проблема са којима се суочава култура у времену цивилизацијске транзиције чији смо сведоци и учесници.

А. Костић





**СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ**



SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC CONFERENCES

Book CLXVI

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Book 39

---

**CULTURE**

**THE BASIS OF STATE'S AND  
NATIONAL IDENTITY**

PROCEEDINGS FROM THE SCIENTIFIC CONFERENCE  
HELD ON NOVEMBER 24<sup>th</sup> and 25<sup>th</sup>, 2016

Accepted for publication at the 9<sup>th</sup> Session of the Department of Social Sciences,  
held on November 7<sup>th</sup>, 2017, after being reviewed by academician  
Kosta Čavoški and corresponding member Aleksandar Kostić

EDITOR

Corresponding Member

ALEKSANDAR KOSTIĆ

BELGRADE 2017

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLXVI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Књига 39

---

**КУЛТУРА**

**ОСНОВА ДРЖАВНОГ И  
НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА**

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА  
ОДРЖАНОГ 24. И 25. НОВЕМБРА 2016. ГОДИНЕ

Прихваћено за објављивање на IX седници Одељења друштвених наука,  
одржаној 7. новембра 2017. године, на основу реферата академика  
Косте Чавошког и дописног члана Александра Костића

УРЕДНИК

дописни члан

АЛЕКСАНДАР КОСТИЋ

БЕОГРАД 2017

Издаје  
Српска академија наука и уметности  
Београд, Кнез Михаилова 35

Лектор и коректор  
Светлана Стојковић

Припрема за штампу  
Досије студио, Београд

Тираж: 400 примерака

ISBN 978-86-7025-747-4

Штампа  
Colorgrafx, Београд



## САДРЖАЈ

- 9 | Реч уредника
- 11 | Александар Костић: *Поводом циклуса скупова „Сиврашешки њравци развоја Србије у XXI веку“*
- 13 | Реч Владимира С. Костића, председника Српске академије наука и уметности
- 15 | Реч Владана Вукосављевића, министра културе и информисања Републике Србије: *Мојући њринцији културне ѡлицике у Србији*
- 23 | Бранко Кукић: *Место културе у дујорочним сиврашејима државе*
- 31 | Горица Мојовић: *Законски оквири културне ѡлицике и начини финансирања*
- 41 | Ивана Стефановић: *Институције културе, култура институција*
- 67 | Зорица Томић: *Културна ѡлика у развијеним земљама: ѡроблем ѡређења, ѡроблем ѡрцејције*
- 77 | Иван Ивић: *Улога образовној систиема у очувању културне ѡрадиције*
- 87 | Небојша Брадић: *Креативне индустрије и ѡржиције*
- 101 | Дивна Вуксановић: *Улога медија у сиварању образаца у култури*
- 113 | Ирина Суботић: *Музеји у Србији данас – у светлу сивајисике*
- 129 | Вишња Кисић: *Музеј као ѡросѡр еманицијације: замисљање музеја сиврашејнице*
- 151 | Тијана Бугарски Палковљевић: *Музеји данас: Галерија Мајице српске – живи музеј*
- 169 | Предраг Пипер: *О улози националне академије у обликовању културне и језичке ѡлицике*
- 181 | Дарко Танасковић: *Српско културно наслеђе у документиима и ѡракси међународне заједнице*

- 193 | Милован Данојлић: *Пледаје за елиџну културу*
- 201 | Ласло Вегел: *Јуџословенски и џосџуџословенски иџенџиџеџи*
- 207 | Невена Даковић: *Иџенџиџеџеџе маџриџе: la jeunesse désaffectée и уморни раџниџи (Србиџа, 2010–2015)*
- 221 | Борислав Стоџков: *Очување и развој иџенџиџеџеџа џраџа у Србиџи – иџкушење данашњеџе урбанизма*
- 249 | Боџан Ковачевић: *Моџућности креативноџе уџрављања џраџом?*
- 265 | Милена Драџићевић Шешић: *Инџиџиџуџионални и независни акџери у заџедничком деловању: сџраџеџеџе јавно-џивилноџе џарџнерџџа – џледаје за ауџномиџу кулџуре*
- 287 | Диџана Милошевић: *Независна кулџурна сцена Србиџе и одлив умеџника*
- 299 | Радослав Зеленовић: *Кулџурна добра као необновљиви ресурси*

## РЕЧ УРЕДНИКА

Зборник који је пред нама садржи радове саопштене на скупу под насловом „Култура: основа државног и националног идентитета“ који је одржан у Српској академији наука и уметности 24. и 25. новембра 2016. године. Скуп посвећен култури трећи је у оквиру циклуса од пет скупова под заједничким насловом „Стратешки правци развоја Србије у XXI веку“. Претходна два скупа била су посвећена образовању и науци, а следе скупови о економији и државном уређењу, чиме би у оквиру поменутог циклуса били обухваћени најзначајнији сегменти државе и друштва.

За разлику од претходних скупова посвећених образовању и науци, областима чији је опсег мање или више јасно одређен, култура је домен чије су границе флуидне, а видови испољавања до те мере разноврсни да је једним скупом, ма колико био амбициозно замишљен, немогуће захватити све њене аспекте. Стога је овај скуп тематски био усмерен на културу као основу државног и националног идентитета. Међутим, већ у припреми скупа се показало да је и такво сужавање фокуса недовољно да би се проблеми културе у овом контексту сагледали на систематичан и тематски хомоген начин. Недоумице су се кретале од дилеме да ли култура треба да буде у функцији промовисања државног и националног идентитета до питања у којим видовима и каквом државном политиком би она могла то да буде. Поменуте недоумице и ширина опсега који захвата појам „култура“ неизбежно су довеле до тога да је овај скуп тематски мање хомоген од претходних скупова посвећених образовању и науци. Ова хетерогеност се примећује већ површним увидом у садржај Зборника јер се питања покренута на овом скупу крећу од проблема финансирања културе до питања елите која културу ствара, од очување културне баштине до општих смерница и странпутица у културној политици Србије.

Оваква хетерогеност може бити предмет критике, али притом се мора имати у виду природа феномена који је на овом скупу размотрен. Разлике у ставовима о томе шта је култура и која је њена улога нису биле само концепцијске природе, кроз њих се понегде назирао и политички и идеолошки став што је, чини се, одувек било у већој или мањој мери инхерентно свакој расправи и разматрању проблема у култури.

Стога овај Зборник није збир сложено усмерених мишљења и предлога о томе како да се стање у култури Србије побољша и како би култура могла да буде основа државног и националног идентитета. Он је, могло би се рећи, драгоценост сведочанство о тренутку глобалне цивилизацијске транзиције чије дубине у највећој мери нисмо свесни нити је до краја разумемо, а која се одражава и на стање културе у Србији. Најзад, овај Зборник је и сведочанство о начину на који у овом тренутку културна елита у Србији види проблеме културе и њене улоге у друштву.

А. К.

## О УЛОЗИ НАЦИОНАЛНЕ АКАДЕМИЈЕ У ОБЛИКОВАЊУ КУЛТУРНЕ И ЈЕЗИЧКЕ ПОЛИТИКЕ<sup>1</sup>

Предраг Пипер

*Српска академија наука и уметности*

**Сажетак.** У раду се заступа теза да језичку и културну политику треба да утврђују и воде министарства просвете, науке и културе ослањајући се на мишљења најмеродавнијих установа, посебно националних академија у појединим земљама, будући да су националне академије и осниване да би се бавиле, пре свега, филолошким, историјским, друштвеним и културним питањима, а да је један од главних циљева језичке и културне политике заштита и неговање националног идентитета, као свести о континуитету темељних вредности народа, посебно његовог језика и културе, и неговање националног интегритета као јединства у простору и друштву. У раду се такође објасне теза да национална академија треба да има своје виђење стратегије политике у области развоја језика и културе, које не мора бити сасвим подударно са стратегијом коју формулише држава, али пошто култура није политички стерилан простор, него поље сучељавања различитих носилаца меке моћи, национална академија мора настојати да избегава контаминираност дневном политиком. У другом делу рада дат је преглед елемената стратегије у области језичке политике каква је данас потребна у Републици Србији.

**Кључне речи:** национална академија, културна политика, језичка политика, језички идентитет, језички интегритет, стратегија

### 1

Утврђивање улоге националне академије у обликовању културне и језичке политике имало би утолико више основа за успех, уколико би почело од одређивања кључних појмова и питања.

О националној академији говоримо као о водећој националној научној и уметничкој установи која делује у интересу развоја науке и културе народа који ју је основао, отворена за општељудске вредности и међународну сарадњу. Један од њених главних задатака јесте да предлаже, оцењује, иницира, подржава или критикује појаве у области идентитетске, културне и језичке политике, коју треба да воде одговарајуће државне институције.

Национална академија је онолико национална колико ради првенствено на корист своје националне културе и матичног језика, а што је

<sup>1</sup> Краћа верзија овог рада објављена је у октобарској свесци Летописа Матице српске за 2017. годину.

скромнија њена делатност у тим областима, мање је основа да се назива националном. У том смислу национална академија има обавезу да се бави и стратешким идентитетским питањима, али и крупним актуелним питањима културне и језичке политике, при чему је њена улога да предлаже, оцењује, иницира, подржава или критикује појаве у области културне и језичке политике, које треба да воде одговарајуће државне институције.

Живимо у времену изразите друштвене хетерогености – пре свега, погледа на свет и система вредности, али и религијске, политичке, професионалне и др., која се настоји превладати глобалном идеолошком хомогеношћу, што није први такав покушај у новијој историји. Али култура као национални код, као израз специфичних и идентитетски битних културних вредности представља не само предмет проучавања него и област мање или више прикривених сукобљавања интереса оних који желе да културу усмеравају у складу са својим циљевима, који често нису у њеном интересу. Постоји стална борба за управљање културном политиком као једном од главних области испољавања меке моћи, по Џозефу Нају (Nye 2004), који је тај појам и створио. Култура свакако није политички стерилна, него је изразито контаминована. Зато, бавећи се националном културном политиком, и језичком политиком као њеним битним делом, национална академија представља неизбежно важан чинилац на попришту сукобљених интереса веома утицајних страна.

Улога САНУ у културној политици у Србији у XXI веку може се исправно сагледати само ако се имају у виду те шире околности – покушаји културне глобализације као темељне измене односа према традицији; и расположеност друштва с обзиром на однос према основним идентитетским питањима.

Језички империјализам (Philipson 1992; Hobsbawn 1997) претходи културном, који иде за њим или са њим, и утире пут политичком, економском и сваком другом империјализму и колонијализму. Културна стратегија мањих народа мора имати механизам заштите од акултурације и асимилације, али мора имати и степен разумне отворености за друге културе, као и механизам селекције најбољег што се из других култура прихвата. У томе је улога националне академије од посебног значаја.

Један од главних циљева глобализације јесте промена система вредности и погледа на свет преовлађујућег и водећег дела неког друштва. Томе на путу стоје институције које су основане да би штителе културну самосвојност народа и усмеравале развој друштва у складу с циљевима развоја који неће бити опречни најбољем у културној традицији.

САНУ мора рачунати са претпоставком да српски народ, сада или у дужем периоду, нема само пријатеље, него и оне који би да га што више ослабе ради својих интереса, мада се представљају као пријатељи.

У глобалном свету социјалног дарвинизма, банкократије и корпоративног капитализма, који се намеће, националне културе су, што је општепознато, сметња ширењу тржишта и стварању света национално искорењених потрошача с мање-више сличним системом вредности широм планете.

Национална академија треба да има стратешки јасно дефинисану културну политику коју сматра оптималном и остваривом. Као и у економији, неолибералистичко препуштање културе тржишној утакмици води успостављању културног и духовног колонијализма. Он се спроводи и вештачком хетерогенизацијом мање националне културе, тј. њеним дробљењем и уситњавањем путем фаворизовања свега локалног, такође вештачким мешањем елемената националне културе са глобалном супкултуром, као и вредносним дезоријентисањем становништва ради рушења система традиционалних вредности и укореењавања презривог односа према сопственој културној традицији, односно укидањем националног културног па и језичког самопоштовања.

Та организована „спонтаност“ (тобоже - нека народ слуша, гледа, ради, говори, пише оно што воли и како воли, а ми ћемо му вешто сугерисати шта ће да воли) усмерава се ка естрадизацији културе и њеном замењивању супкултуром, некултуром, кич-културом и антикултуром, контракултуром, панк-културом, пинк-културом, треш-културом...<sup>2</sup>, обично увозном, што рађа најниже облике осећања и понашања, а у крајњем исходу опет води губитку националног самопоштовања (типа, „Такви смо ми, ништа не ваљамо“), што велики луткари иза сцене и желе, као и њихови предрадници на терену и агенти за утицање. Да ли, на пример, постоји стварна културна потреба у Србији за толиким бројем турских телевизијских серија, ко код нас креира такву културну политику меке исламизације Србије и Европе, с којим мотивима и за чији рачун? Зашто не бисмо подржали могућност увођења процента

---

2 У елитистичком схватању културе том речју се означавају само најквалитетнија дела људског ума и духа, а у ширем схватању све што човек ствара. Ако се пође од чињенице да културе нема без култа, као највиших вредности, којима треба тежити, и култивисања као неговања тих вредности и уздизања ка њима, онда широко схватање културе заправо сасвим релативизује суштину тога појма. Концепција културе усмерена на афирмисање најбољег у нацији и друштву може имати етичку и религиозну димензију као код академика Д. С. Лихачова, који каже „Культура – это то, что в значительной степени оправдывает перед Богом существование народа и нации“ (Лихачев 2016).

обавезне заступљености домаћих филмова, позоришних представа и музике, наших садржаја у образовном и научном програму на радију и телевизији, па и ћирилице у издавачкој делатности, а слична културна политика у неким земљама успешно постоји.

Генерације младих људи одрастају у Србији, а да годинама нису имали прилике да уживо погледају културно благо неких од водећих музеја у Србији, а национална библиотека била је необјашњиво и неопростиво дуго затворена. То, наравно, није случајно, него је то једно лице политике коју је неко водио у култури Србије иако то није културна политика која је била прокламована, него она која је реална.

Традиција се често исмева као нешто назадно, што нас тобоже враћа у тзв. мрачну прошлост, а скоро све ново се препоручује као пут у тзв. светлу будућност, те се тако обликује јавно мњење, уместо разумно критичког прихватања најбољег и из прошлости, без прецењивања или потцењивања наслеђа, и разумно критичког прихватања најбољег из тековина новијег времена. Секуларно вредновање културних достигнућа олако се замењује агресивним атеистичким или антитеистичким да би се одбацивањем духовних темеља националне културе утврдио пут акултурацији.

Поред креативне комплементарности култура, која би морала бити на првом месту, и те како је присутна и компетитивност, која има и облике ратова међу културама. Уосталом, Хантингтонов појам сукоб цивилизација (2000) одавно је добро познат, а он умногоме има и културну димензију.<sup>3</sup>

Националне академије то морају непрекидно имати у виду дефинишући свој однос према питањима из области језичке и културне политике. С друге стране, националне академије не могу, и не треба, и не смеју да буду као министарства у сенци него висококомпетентни део друштва, према чијем би мишљењу требало да се односе с пуном пажњом они у држави који носе основну одговорност за културну и језичку политику.

Амбиције националне академије у тој области не смеју бити изнад њене могућности. Она делује пре свега снагом своје стручности и научног ауторитета истражујући, предлажући, организујући, координишући, објављујући, али, за разлику од државе, национална академија нема механизам спровођења и контроле урађеног, нити треба да има такве или било какве државне прерогативе. Културну и језичку политику треба да воде, пре свега, надлежна министарства у сарадњи са

3 То, наравно, не значи да сусрет цивилизација увек мора да прерасте у сукоб, в. Терзић, ур. (1998).



установама за културу и лингвистику, а ако министарства то не раде како би и колико би требало, расте улога па и та врста одговорности научних и културних установа, а посебно националне академије.

## 2

Овај скуп се, као што знамо, одржава у времену комплексне планетарне кризе, која је и духовна, и морална, и економска, и политичка, и војна, али и криза културних вредности, аксиолошког релативизма и моралног нихилизма.

Кризна времена се одликују нестабилношћу, а превладавају се успостављањем еластичне стабилности. Она се постиже или већим ангажовањем државе у вођењу конструктивне културне политике, или/и јачим ангажовањем културних установа и стручњака, као и мобилисањем духовних снага народа.

Национална култура по дефиницији тражи да се неко о њој брине, да је негује, штити, обогаћује, усмерава у складу са вредностима које се цене у том друштву и са општељудским вредностима, а да се истовремено обезбеђује и неопходни степен спонтаности њеног развоја.

Неолиберални концепт културне политике по којем се (скоро) све препушта привидној спонтаности заправо представља мање или више прикривено управљање културном политиком коју координисано воде недржавне политичке организације и утицајни појединци, а када се нешто ради прикривено, поставља се питање за кога и с којим циљем се тако ради.

Један од главних циљева културне политике мора бити заштита националног идентитета као свести о континуитету темељних вредности народа и његове културе па и језика, и заштита националног интегритета као националног јединства у простору и друштву. На тој основи се одржава и идентитет језика (у односу на друге језике) и језички идентитет појединца (као припадност одређеном језичком колективу).

Питањима кризе темељних вредности била је посвећена овогодишња 5. међународна париска „Берђајевска конференција“ на тему „Вредности наспрам глобализације: криза европске цивилизације и вектори њеног препорода“ (20–21. X 2016), по замисли „Института за друштвено-економске и политичке студије“ (ISEPR Foundation), на којој су доминирали гласови филозофа, социолога и политиколога у заштиту „културног кода“ Европе, а против уништавања традиционалних европских вредности и деформисања европског културног и

духовног наслеђа, а посебно против идеја десуверенизације путем јачања наднационалних и трансационалних институција, путем десоцијализације - разградњом средње класе, која је чинила и још чини неку врсту моралне већине; и путем дехуманизације (путем трансхуманизма и постхуманизма) - као радикалне промене ранијих схватања о структури личности, о односима међу половима и о границама унутар личности, које почињу да се суштински мењају под утицајем актуелних биотехнолошких и сродних експеримената, што све доводи у питање темељне европске вредности у савременој Европи (уосталом, за реч 2016. године изабрана је пост-истина). Актуелна вредносна криза европске цивилизације отвара питање о перспективама њеног опстанка, као и о нужности и облицима враћања духовним изворима на којима је она настајала и вековима се развијала.

Улога установа науке и културе расте у временима општег поспућа и угрожености идентитетских вредности. То се не односи само на образовну страну културе него још више на њену васпитну страну, на развијање и учвршћивање система етичких вредности отпорних према наметању првенства материјалних вредности. Без тога се не може замислити пуновредно људско биће нити нормално друштво.

Питање патриотизма је питање морала. Корисно је сетити се речи Јована Цвијића: „Патриотска осећања спадају у најбоља и најпоноснија осећања која човек може имати.“ Осећање патриотизма данас се често маргинализује, а афирмише се морал, у којем је позитивно оно што не љути тренутне владаре света, иако је он умногоме супротан хришћанским и општечовечанским принципима (не убиј, не лажи, не кради итд.). Другим речима, актуелна доминантна идеологија је све отвореније и све експлицитније антихришћанска и то се мора имати у виду када јој се стаје на пут. У тенденцији маргинализовања религије и јачања квазирелигиозног односа према науци и политичкој идеологији одвија се и систематско дехристијанизовање европске цивилизације, чиме се подсецају највитаљнији корени њеног идентитета.

### 3

Стратегија доприноса САНУ развоју културе у Србији, у оном делу те стратегије који би се односио на језик као запис културе, по природи ствари, требало би да буде усмерена, пре свега, на идентитетску политику у области језика, која афирмише све добре тековине културног наслеђа, тачно идентификује проблеме и налази решења која

воде оптималном неговању и афирмацији српског језика као и језика других народа у Србији (в. опширније Пипер 2014). У изради Стратегије корисно је имати у виду искуства других европских земаља, посебно словенских.

У њој би требало insistирати на доследном спровођењу јасно разграничене службене употребе језика и писма од јавне употребе језика и писма.

Таква стратегија требало би да обухвати:

- доследно спровође јасно разграничене службене употребе језика и писма од јавне употребе језика и писма;<sup>4</sup>
- сталну сарадњу са органима Народне скупштине у чијој је надлежности израда законских предлога како би се разрадили и стално побољшавали они делови језичког законодавства који се односе на заштиту српског језика и српске ћирилице као службеног језика и писма у Србији;
- снажну и јасну подршку капиталним лексикографским пројектима САНУ, Матице српске и Завода за уџбенике (Речник САНУ, дијалектолошка лексикографија и израда дијалектолошког атласа српског језика, вишетомни етимолошки речник српског језика, једнотомни етимолошки речник српског језика, историјски речници српског језика и др.), а подршка дијалектолошким и етнолингвистичким истраживањима српског језика мора бити хитна јер српски говори и села убрзано нестају;
- подршку објављивању нових издања српског правописа, правописног речника српског језика и нормативне граматике

---

4 Службена употреба језика и писма обухвата све облике комуникације између појединих државних органа и све облике комуникације државних органа и служби са јавношћу, правним и приватним лицима (државна управа, јавни сервис, образовни систем, правосудни систем, војска, полиција итд.), као и све облике званичне идентификације установа и појединаца (регистровани називи установа, компанија, угоститељских објеката, приватних фирми...; личне исправе), што не искључује да се поред званичног назива на службеном језику и писму исти назив испише (мањим словима) на било ком другом језику и писму ако је реч о комерцијалном правном лицу (нпр. угоститељски објекат, занатска радња и сл.). Јавна употреба језика и писма обухвата све друге случајеве употребе језика и писма, у којима пошиљалац није држава нити неки њен орган или служба, а порука није регистровани назив нити званична лична идентификација, нпр. издања приватних издавача, рекламе, титлови на филмовима приватних телевизијских станица, кинематографских кућа и сл.

српског језика, посебно њиховом објављивању у дигиталном облику;

- подршку научним пројектима у Србији који имају за предмет српски језик, и да подстиче или чак обавезује истраживаче да резултати тих истраживања буду објављени као крупне заједничке монографије, речници, атласи или зборници радова;
- подстицаје надлежних министарстава да подрже Одбор за стандардизацију српског језика (чији су оснивачи САНУ, ЦАНУ, АНУРС, Матица српска, СКЗ и све катедре и институти за српски језик на српском језичком простору);
- подстицаје даљем раду на електронском корпусу српског језика и другим истраживањима у области српске корпусне лингвистике;
- мере за подршку издањима из области популарне лингвистике и говорне културе као и специјализоване лексикографије (речник антонима, речник паронима, акцентолошки речник, паремиолошки речник и др.);
- настојања да се број часова наставе матерњег језика доведе бар на ниво који представља просек у земљама Европске уније (сада се у Србији матерњи језик учи знатно мање) и да се обезбеди таква контрола реализације наставе која би спречила да се уместо наставе српског језика више предаје књижевност) и да се у наставним програмима и њиховој реализацији више пажње посвети култури усменог и писменог изражавања, учествовања у дијалогу, култури читања и креативног писања итд.;
- подстицајне мере за афирмисање српског језика и српске ћирилице у јавној употреби, нпр. смањивање пореза за објављивање периодике на националном језику и писму, подстицање приватних издавача да објављују литературу на ћирилици итд.;
- залагање за што прецизније разрађен систем мера за подстицање превођења капиталних дела из лепе књижевности објављених у Србији. Услов да држава финансијски подржи објављивање превода на српском језику морао би бити да превод буде објављен на ћирилици;<sup>5</sup>

---

5 Приликом откупа нових књига по конкурс Министарства културе и информисања предност би требало давати издањима на ћирилици, одн. то би могао бити услов за конкурисање за откуп дела тиража нове књиге.

- залагање за мере које би омогућиле да на телевизијском јавном сервису натполовични проценат филмова буде на српском језику (изнад 50%), и за мере које би у истом смеру подстицале медије приватних власника, мере које би омогућиле да у биоскопима одређени проценат филмова мора бити на српском језику, као и мере које би у истом смеру подстицале медије приватних власника (сличне мере се у неким земљама успешно примењују);
- одређивање степена до којег се може допустити ширење употребе страних језика у сфери јавне употребе језика у Србији. Школовање, објављивање и јавно обавештавање на страним језицима у Србији је у неким случајевима свакако пожељно, али ако се не поставе границе, то води стихијском ширењу сфере употребе страних језика на штету српског језика, што одговорно вођена културна политика не може допустити;
- доношење предлога мера заштите српског језика и писма од могућих покушаја (каких повремено има) да се српски језички споменици или српски говори прогласе споменицима или говорима других народа;<sup>6</sup>
- утврђивање система мера који би дао српској дијаспори што боље могућности да уче српски језик, књижевност и културу и да се у њима што боље усавршавају (у Србији и у иностранству);
- увођење мера језичке политике Републике Србије на Косову и Метохији, пре свега у вези са статусом српског језика и писма у службеној и јавној употреби;
- систем мера којим би се пружала стална и снажна подршка лекторатима српског језика у иностранству, која не би била само симболична (или мања од тога), него примерена стварним потребама;<sup>7</sup>

---

6 У таквим случајевима надлежно министарство је најпозваније да у најкраћем могућем року иницира одржавање научног скупа или конференције за штампу, емисије на телевизији и сл., у којима би најмеродавнији стручњаци аргументовано рекли о томе своју реч, уместо да се тако важна питања сензационалистички и нестручно повлаче по медијима и препричавају без познавања чињеница.

7 Пре свега, део те стратегије треба да буде стварање одговарајуће службе при надлежном министарству која би о томе водила врло интензивну свакодневну бригу, ажурирала податке, одржавала контакте, организовала све што је потребно. Српски лекторати у иностранству сада су врло често препуштени сами себи, а државна служба која би требало о томе да брине као да не постоји.

- подстицаје стварању добро организоване лекторске службе у издавачким и медијским кућама, што подразумева интензивирање лекторских специјализација на факултетима, редовно одржавање лекторских саветовања, стално усавршавање лектора и проверу успешности тог усавршавања, обавезу издавача да има лектора као посебног сарадника чије се име наводи на импресуму (у издавачким кућама које објављују уџбеничку литературу један од рецензена морао би бити језички рецензент, а издања преводне литературе морала би имати два рецензента за квалитет превода);
- афирмисање чињенице да српски књижевни језик није само језик припадника српског народа него је и језик међунационалне комуникације становника Србије различите изворне говорне припадности, па у том смислу српски језик може представљати важан културни кохезиони фактор у друштву оптерећеном сваковрсном језички ствараном хетерогенизацијом.

Језичка политика, с друге стране, треба да подстиче да у вишенационалним срединама и изворни говорници српског језика уче друге језике своје средине како би њима владали бар пасивно, ако не у извесном степену и активно.

Циљ стратегије САНУ у области језика треба да буде афирмација језика, књижевности и култура свих народа који живе у Србији, на начин који неће бити компетитиван него комплементаран и кооперативан, који ће спречавати фаворизовање или (добровољну) изолацију било ког језика или културе.

Разуме се, већина ових мера, ако би биле прихваћене, не може се остварити одмах. Зато би стратегијом требало предвидети добро одмерене реалне рокове њихове реализације у складу са финансијским, кадровским, технолошким и другим могућностима, а пре свега у складу са укупном политичком стратегијом земље, ако је она уопште довољно јасно и доступно формулисана, а не двосмислено и недоречено. Многе стратегије се не остварују или се само делимично остварују. Зато у овој стратегији, да она не би као неке друге стратегије остала само слово на папиру, треба прецизно предвидети ко је одговоран за њено остваривање у сваком њеном аспекту, и ко би требало да се повуче ако било која етапа њене реализације не би била у предвиђеном року завршена.

Национална академија која јасно одреди своје циљеве у тој области и начине њиховог постизања оствариће свој основни задатак.

## ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Лихачев, Дмитрий С. (2016), Русская культура // *День за днем* <http://www.denza-dnem.ru/page.php?article=215> (28. 9. 2016)
- Пипер, Предраг (2014), О стратегији језичке политике у Републици Србији // *Зборник радова Института за српски језик САНУ: Српски језик и актуелна истражања језичке историје*. 3, 2014. – Београд: Институт за српски језик САНУ, стр. 117-131
- Терзић, Славенко, ур. (1998), *Сусрет или сукоб цивилизација на Балкану: Међународни научни скуп, 10-12. децембар 1997. Одговорни уредник Славенко Терзић*. Београд: Историјски институт САНУ
- Хантингтон, Семјуел П. (2000), *Сукоб цивилизација и преобликовање светске историје*, превео с енглеског Бранимир Глигорић. 2. изд. Подгорица: ЦИД; Бања Лука: „Романов“
- НУЕ, Joseph (2004), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs
- НОВСВАУМ, Eric (1997), Are All Tongues Equal? Language, culture, and national identity // *Living as Equals* / Ed. by Paul Barker. Oxford: Oxford University Press, p. 85-98
- Phillipson, Robert (1992), *Linguistic Imperialism*, Oxford: Oxford University Press

О РОЛИ НАЦИОНАЛНОЙ АКАДЕМИИ  
В ФОРМИРОВАНИИ КУЛЬТУРНОЙ И  
ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ

Предраг Пипер

*Сербская академия наук и искусств*

**Резюме.** В рассмотрении роли национальной академии в формировании культурной и языковой политики, автор настоящей статьи приходит к выводу, что основная обязанность за утверждение и осуществление культурной и языковой политики в каждой стране возложена на министерства образования, науки и культуры, которые в своей работе должны учитывать мнения экспертов, а также наиболее компетентных в данной области научных учреждений, в первую очередь, национальных академий.

Поскольку изучение и оценка филологический, исторических, социальных и культурных вопросов являются основными целями деятельности национальных академий, это неизбежно отражается на необходимости участия национальных академий в формировании языковой и культурной политики государства в области защиты и воспитания национальной идентичности и целостности

В связи с этим национальные академии должны иметь свое видение стратегии политики в области развития языка и культуры, которое которое может отличаться от той стратегией, которую проводит государство.

Хотя культура не является политически стерильным пространством, а сферой столкновения различных представителей мягкой силы, национальная академия должна

стремится по мере возможностей избежать вовлечения в проблемы злободневных вопросов текущей политики.

Во второй части работы представлен обзор элементов стратегии в области языковой политики, которая сегодня необходима в Сербии.

**Ключевые слова:** национальная академия, культурная политика, языковая политика, языковой идентичность, языковая целостность, стратегия